

Európa Tanács

Strasbourg, 1992. július 7.

DELA (92)2

**A REGIONÁLIS VAGY KISEBBSÉGI
NYELVEK
EURÓPAI CHARTÁJA**

MAGYARÁZÓ JELENTÉS

Ideiglenes kiadás

BEVEZETÉS

1. Számos európai ország területén található olyan, regionálisan elhelyezkedő őshonos csoportok, amelyek a lakosság többségétől eltérő nyelven beszélnek. Ez történelmi folyamatok következménye, amelyek során az államok kialakulása nem a tisztán nyelvi vonalak mentén ment végbe és a kisebb csoportokat nagyobb csoportok fogták körbe.

2. Az ilyen regionális vagy kisebbségi nyelvek demográfiai viszonyai jelentős különbségeket mutatnak: nagyságuk a néhány ezer és a több millió között váltakozik, s ennek megfelelően az egyes államokban is mások a velük kapcsolatos törvények és gyakorlat. Mindazonáltal sokuk közös vonása a kisebb vagy nagyobb mértékű bizonytalanság. Továbbá, függetlenül a múlt dolgaitól, napjainkban ezeket a regionális vagy kisebbségi nyelveket fenyegető veszélyek legalább olyan mértékben eredeznek a modern civilizáció és különösképp a tömegtájékoztatás elkerülhetetlenül szabványosító hatásában, mint a barátságtalan környezetben, vagy a kormány asszimilációs politikájában.

3. Éveken keresztül az Európa Tanácsban különböző szervezetek adtak hangot aggodalmuknak a regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzete kapcsán. Igaz, hogy az Európai

Egyezmény az Emberi és az Alapvető Szabadságjogok Védelméről 14. cikkelyében lefekteti a meg nem különböztetés elvét, különös tekintettel a törvényen kívül helyezésre, legalábbis az Egyezmény által biztosított jogok és szabadságjogok élvezetét illetően, továbbá a nyelvi vagy nemzeti kisebbséghez való tartozás alapján történő bárminemű megkülönböztetés vonatkozásában. Azonban bármennyire is fontos ez, csupán az egyéneknek arra vonatkozó jogát teremti meg, hogy ne lehessenek megkülönböztetés alanyai, azonban nem hoz létre a pozitív védő rendszert a kisebbségi nyelvek, valamint az őket használó közösségek számára, mint arra a Tanácskozó Gyűlés 136. számú határozatában még 1957-ben rámutatott. 1961-ben a Parlamenti Gyűlés 285. számú ajánlásában az Európai Egyezményt kiegészítő védelmi intézkedések kidolgozására hívott fel a kisebbségeknek saját kultúrájukhoz, saját nyelvük használatához való, saját iskoláik létesítésére, stb. vonatkozó jogainak biztosítása érdekében.

4. Legutóbb 1981-ben az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése fogadott el egy ajánlást (No. 928) az európai kisebbségi nyelvek és nyelvjárások okozta oktatási és kulturális problémák tárgyában, s ugyan ebben az évben az Európa Parlament is ugyanezen kérdésekben fogadott el határozatot. Mindkét dokumentum arra a következtetésre jutott, hogy szükséges

kidolgozni a regionális vagy kisebbségi nyelvek és kultúrák chartáját.

5. Ezen ajánlások és határozatok alapján az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Állandó Konferenciája (CLRAE) úgy döntött, hogy belefog a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának előkészítésébe annak a szerepnek okán, amelyet helyi és regionális szinten a helyi és regionális hatóságok kell hogy játszanak a nyelvek és kultúrák vonatkozásában.

6. A tervezet tényleges kidolgozása előtti előkészítő munka magában foglalt egy felmérést az európai regionális és kisebbségi nyelvek tényleges helyzetéről és - 1984-ben - egy nyilvános meghallgatást, amelyen több mint 40 nyelv képviselőjében, mintegy 250 személy vett részt. Az első tervezetet egy szakértő csoport segítségével dolgozták ki. Tekintettel az Európa Tanács Parlamenti Gyűlésének és az Európa Tanácsnak a kérdés iránt mutatkozó erős és folyamatos érdeklődésére, az előbbi részt vett a tervezet kimunkálásában, továbbá folyamatos kapcsolatban álltak az utóbbi kompetens tagjaival.

7. Végezetül az Állandó Konferencia 192. számú határozatában javaslatot tett a charta szövegére, amelynek egyezményi szintű rangot terveztek adni.

8. E kezdeményezés nyomán, amelyet a Parlamenti Gyűlés 142. számú véleményében (1988) támogatásáról biztosított, a Miniszterek Bizottsága létrehozta az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottságát (CAHLR) azzal a feladattal, hogy az Állandó Konferencia szövegének figyelembevételével, dolgozza ki a chartát. Tekintettel a projekt előmozdításában játszott fontos szerepükre, mind az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Állandó Konferenciája, mind a Parlamenti Gyűlés képviseltette magát a bizottság ülésein. 1992-ben, a charta végleges szövegtervezetének a Miniszterek Bizottságához való benyújtása előtt, az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága széleskörű konzultációkat folytatott, s figyelembe vette az Európa Tanácson belül működő számos szakosított bizottság (kultúra, oktatás, emberi jogok, jogi együttműködés, bűnözési problémák, helyi és regionális hatóságok, tömegtájékoztatás), valamint a Demokráciáért a Törvény Útján Európai Bizottság véleményét.

9. A chartát 1992 június 25-én, a miniszterhelyettesek 478. ülésén mint a Miniszterek Bizottságának Egyezményét fogadták el és 1992 október 2-án nyitották meg Strasbourgban aláírásra.

ÁLTALÁNOS SZEMPONTOK

A Charta céljai

10. Mint a preambulum világosan megfogalmazza, a Charta elsődlegesen kulturális célokat szolgál. Azért hozták létre, hogy védelmet nyújtson és fejlessze a regionális vagy kisebbségi nyelveket, mint Európa kulturális örökségének fenyegetett részeit. Ezen oknál fogva nem csupán egy meg nem különböztetést tiltó klauzulát tartalmaz e nyelvek használatának vonatkozásában, hanem számukra aktív támogatást jelentő intézkedésekről is rendelkezik: ezek célja biztosítani - a racionálisan lehetséges mértékben - a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát az oktatásban és a tömegtájékoztatásban, engedélyezni használatukat a jogi és közigazgatási ügyekben, a gazdasági és társadalmi életben, és a kultúra területén. Az ilyen nyelveket csak ilyen módon lehet kompenzálni - ahol arra szükség van - a múltbeli hátrányos feltételekért, megőrizni és fejleszteni őket, mint Európa kulturális identitásának élő homlokzatát.

11. A Charta a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmét és fejlesztését vállalja fel, nem pedig a nyelvi kisebbségekét. Ezen oknál fogva a kulturális dimenzióra és a regionális vagy kisebbségi nyelveknek az azokat beszélők életének minden

területén való használatára helyezi a hangsúlyt. A Charta nem teremt egyéni vagy kollektív jogokat a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők számára. Mindazonáltal a Szerződő Feleknek ezen nyelvek státusával kapcsolatos kötelezettségei, valamint azok belső törvények, amelyeket a Chartával összhangban meg kell hozniuk, nyilvánvalóan hatással lesznek az érintett közösségek és azok egyes tagjainak helyzetére.

12. Az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Állandó Konferenciája a közép- és kelet-európai drámai változások előtt, és azon országok szükségletei alapján fogalmazta meg és nyújtotta be Charta-tervezetét, amelyek már abban az időben is tagjai voltak az Európa Tanácsnak. Mindazonáltal a Charta releváns mivoltát, és a közép- és kelet-európai országok helyzete megközelítésének helyességét azóta megerősítette az a komoly érdeklődés, amelyet ezen országok közül számosnak képviselői mutattak egy európai normarendszer kialakítása iránt e kérdés vonatkozásában.

13. Míg a Charta tervezete nem foglalkozik azon nemzetiségek problémáival, amelyek függetlenségre vagy a határok megváltoztatására törekednek, addig vélhetően segíthet - mértéktartó és realista módon - enyhíteni azon kisebbségek problémáin, amelyeknek megkülönböztető sajátosságuk a nyelvük, azzal, hogy könnyebbé teszi helyzetüket abban az

államban, ahová őket a történelem sodorta. Az élet különböző területén a regionális vagy kisebbségi nyelvek használata lehetőségének növelésével - távol állva a dezintegrációs törekvések ösztönzésétől - csupán arra biztatja az azokat beszélő csoportokat, hogy hagyják maguk mögött a múltbéli sértődöttséget, amely megakadályozta őket, abban, hogy elfogadják helyüket abban az országban, ahol élnek, s Európa egészében.

14. Ebben az összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy a Charta a hivatalos nyelvek és a regionális vagy kisebbségi nyelvek viszonyát nem a vetélkedés vagy antagonizmus fogalmaival értelmezi. Szándékosan inkább interkulturális és többnyelvi megközelítést alkalmaz, amely szerint minden nyelvi kategóriának megvan a maga helye. Ez a megközelítés teljes mértékben összhangban van az Európa Tanács által hagyományosan támogatott értékekkel, valamint erőfeszítéseivel, hogy előmozdítsa a népek közötti szorosabb kapcsolatokat, a nagyobb európai együttműködést és interkulturális alapokon, az egy államon belüli, különböző népcsoportok közötti jobb megértést.

15. A Charta nem foglalkozik az új, gyakorta nem európai nyelvek helyzetével, amelyek a Szerződő Államokban a közelmúltbeli - gyakran gazdasági okok kiváltotta - bevándorlási

hullámok nyomán jelentek meg. Az ilyen nyelveket beszélő lakosság esetében az integráció speciális problémái merülnek fel. A Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága arra a nézőpontra helyezkedett, hogy ezek a problémák megérdemlik, hogy külön foglalkozzanak velük, esetleg önálló jogi okmányban.

16. Végezetül meg kell említeni, hogy az Európa Tanács néhány országa már most is olyan politikát valósít meg, amely túlmegy a Charta egyes követelményein. Semmiféleképpen nem állt szándékban, a Charta előírásai e jogukat megkérdőjelezze.

Az alapelvek és megközelítés

- A nyelv fogalma

17. A nyelv fogalma - ahogyan azt a Chartában használják - elsődlegesen a nyelv kulturális funkciójára koncentrál. Ez az, amiért nem határozták meg tárgyiasultan olyan módon, mint egy személyes jogként való felszentelés, azaz például valakinek a joga "a saját nyelvén" való beszédhez, hanem az egyes személyekre lett bízva, hogy maguk döntsék el, melyik nyelv legyen az. A nyelvnek, mint egy bizonyos társadalmi vagy etnikai csoport eszközeként való leírásakor ugyancsak nem támaszkodott politikai-társadalmi vagy etnikai definícióra.

Következésképpen a Charta képes volt arra, hogy ne definiálja a nyelvi kisebbségek fogalmát, mivel célja nem az etnikai/kulturális kisebbségi csoportok jogainak rögzítése, hanem a regionális vagy kisebbségi nyelveknek, mint olyanoknak a védelme és promóciója.

- Az alkalmazott terminológia

18. Az olyan kifejezésekkel szemben mint a "kevésbé elterjedt nyelvek", az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága a "regionális vagy kisebbségi nyelvek" meghatározást választotta. A "regionális" jelző azt érzékelteti, hogy a nyelveket az adott ország területének egy meghatározott részén beszélik, amelyen belül azonban a lakosság többsége beszéli. A "kisebbség" fogalma arra a helyzetre utal, hogy a nyelvet olyan személyek beszélik, akik nem koncentrálnak egy adott ország területének egy meghatározott részére, vagy pedig olyan személyek csoportja beszéli, amely bár egy állam adott területén koncentrálnak, de e térségben számszerűen kisebb annál a népességnél, amely az állam többségi nyelvét beszéli. Mindkét jelző tényállapotra utal és nem jogi fogalomra, s minden esetben egy adott államban uralkodó helyzetre vonatkozik (azaz egy nyelv, amely az egyik államban kisebbségi nyelv, egy másik országban lehet többségi nyelv).

- A regionális vagy kisebbségi nyelvek különböző "kategóriái" közötti különbségtétel hiánya

19. A Charta szerzői szembesültek a jelentős különbségek problémájával, amelyek az egyes regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzete között mutatkozik Európában. Egyes nyelvek viszonylag kiterjedt területeket fednek le, jelentős népesség beszéli őket és rendelkeznek a fejlődés és a kulturális stabilitás bizonyos képességével. Más nyelveket a lakosságnak csak egy igen csekély hányada, egy szűk régióban vagy rendkívül jellegzetesen kisebbségi körülmények között beszéli, s potenciáljuk a túlélésre és a fejlődésre már jelentősen korlátozott.

20. Mindazonáltal olyan döntés született, hogy nem tesznek kísérletet a nyelvek különböző kategóriájának meghatározására azok objektív helyzete szerint. Az ilyen megközelítés nem szolgáltatott volna igazságot a nyelvek európai sokszínűségének. Gyakorlatilag minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv önmagában véve különleges eset és értelmetlen megpróbálni őket különböző csoportokba beprézni. Azt a megoldást fogadták el, hogy egyedül a regionális vagy kisebbségi nyelvek fogalmát kell megtartani, s az államok számára lehetővé kell tenni, hogy az egyes regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzetéhez adaptálják saját kötelezettségvállalásaikat.

- Az európai regionális vagy kisebbségi nyelvek felsorolásának hiánya

21. A Charta nem nevesíti, hogy mely európai nyelvek merítik ki a regionális vagy kisebbségi nyelvek fogalmát, miként azt a Charta első Cikkelyében meghatározták. Valójában a Charta szerzőit az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Állandó Konferenciája által az európai nyelvi helyzetről készített előzetes felmérése ösztönözte arra, hogy tartózkodjanak a regionális vagy kisebbségi nyelvek felsorolását tartalmazó függelék csatolásától. Bármennyire is szakemberek azok, akik ezt összeállítanák, egy ilyen listát minden bizonnyal széles körben megkérdőjeleznék nyelvi vagy más alapon. Ezen túlmenően csak korlátozott értéke lenne, mivel a Charta III. részében említett konkrét rendelkezéseket illetően legnagyobb részt a Szerződő Felekre bízták annak eldöntését, hogy mely rendelkezéseket mely nyelv vonatkozásában alkalmazzák. A Charta megfelelő megoldásokat kínál a regionális vagy kisebbségi nyelvek eltérő viszonyaihoz, de nem dönti el előre, hogy az egyes konkrét esetekben mi tekintendő sajátos helyzetnek.

A Charta felépítése

22. A Charta egyrészt általános alapelveket állít fel - a II. részben -, amelyek az összes regionális vagy kisebbségi nyelvre

vonatkoznak. Másrészt a Charta III. része egy sor konkrét rendelkezést tartalmaz a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a közösségi élet különböző szektoraiban elfoglalt helyét illetően; az egyes államok - bizonyos határok között - szabadon, maguk határozzák meg, hogy e rendelkezések közül melyeket alkalmazzák a határaikon belül beszélt egyes nyelvek vonatkozásaiban. Továbbá a rendelkezések jelentős része több, különböző szigorúságú választási lehetőséget tartalmaz, amelyek közül az "egyes adott nyelv viszonyainak megfelelően" kell valamelyiket alkalmazni.

23. E rugalmasság figyelembe veszi a regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzetében de facto létező jelentős különbségeket (a nyelvet beszélők száma, a fragmentáció mértéke, stb.). Ugyancsak törődik a számos rendelkezéssel együttjáró költségekkel, valamint az európai államok eltérő közigazgatási és pénzügyi lehetőségeivel. E vonatkozásban fontos, hogy a Szerződő Feleknek lehetőségük van a későbbiekben bővíteni kötelezettségvállalásaikat jogi viszonyaik fejlődésének vagy pénzügyi körülményeik alakulásának függvényében.

24. Végezetül a Charta IV. része végrehajtási rendelkezéseket tartalmaz, egyebek között egy európai szakértői bizottság létrehozását a Charta alkalmazásának figyelemmel kísérésére.

MEGJEGYZÉSEK A CHARTA EGYES RENDELKEZÉSEIHEZ

PREAMBULUM

25. A preambulum sorbaveszi az okokat, amely a Charta létrehozását szükségessé tették, és megmagyarázza annak alapvető filozófiai megközelítését.

26. Az Európa Tanács célja, hogy a tagjai között nagyobb legyen az egység közös örökségük és ideáljaik fejlesztése érdekében. A nyelvi sokszínűség az egyik legértékesebb eleme az európai kulturális örökségnek. Európa kulturális önazonossága nem képzelhető el a nyelvi standartizáció alapján. Ellenkezőleg, a hagyományos regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme és erősítése hozzájárulást jelent az Európa-házhoz, amelyet csak pluralista elvekre alapozva lehet létrehozni.

27. A preambulum utal az Egyesült Nemzetek Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányára és az Emberi Jogok Európai Egyezményére. Továbbá idéz az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet keretében elfogadott politikai jellegű kötelezettségvállalásokból. Tekintettel azonban az európai történelmi regionális vagy kisebbségi nyelvek némelyikének jelenlegi gyengeségére, a használóikkal szembeni

megkülönböztetés egyszerű tilalma nem jelent elégséges biztosítékot. Megőrzésükhöz és fejlődésükhöz alapvető fontosságú az olyan speciális támogatás, amely tükrözi e nyelvek használóinak érdekeit és óhajait.

28. A Charta megközelítésmódja tiszteletben tartja a nemzeti szuverenitás és a területi sérthetlenség elveit. Minden egyes államnak magának kell számbavenni kulturális és társadalmi valóságát, s szóba sem jön bármely politikai vagy intézményi rendszer megkérdőjelezése. Éppen ellentkezőleg, ez azért van így, mert a tagállamok elfogadják a terület- és államszervezeteket úgy, ahogy vannak, s hiszik, hogy minden egyes államban szükség van - de összehangolt módon - lépések megtételére a regionális vagy kisebbségi típusú nyelvek fejlesztésére.

29. Az interkulturalizmus és többnyelvűség elveinek megerősítése arra szolgál, hogy a Charta célját illetően kiküszöböljön minden olyan téves értelmezést, melyszerint az a nyelvcsoporthoz bármilyen felosztására törekedne. Éppen ellenkezőleg, elismeri, hogy minden egyes államban szükséges a hivatalos nyelv (vagy a hivatalos nyelvek egyikének) ismerete; következésképpen a Charta egyetlen rendelkezését sem szabad úgy értelmezni, hogy az akadályokat akar emelni a hivatalos nyelvek ismerete útjába.

I. RÉSZ: ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. Cikkely - Meghatározások

A "regionális vagy kisebbségi nyelvek" fogalma (1. Cikkely

(a))

30. A Chartában alkalmazott meghatározás három szempontra helyezi a hangsúlyt.

- Az állam nemzetiségei által hagyományosan használt nyelvek:

31. A Chartának nem célja a közelmúlt bevándorlási jelenségei nyomán jelentkező, a bevándorlási célországban - vagy visszatérés esetén néha a kindulási országban - idegen nyelveket beszélő csoportok létezéséből fakadó problémák megoldása. A Charta különösen nem foglalkozik a nem-európai csoportok jelenségével, akik a közelmúltban vándoroltak be Európába és egy európai országban nemzetiségi státusra tettek szert. Az "európai történelmi regionális vagy kisebbségi nyelvek" (vesd össze a Preambulum második fejezetével) és az államban "hagyományosan használt nyelvek" (1. Cikkely (a)) kifejezések világosan mutatják, hogy a Charta csak a történelmi nyelvekkel

foglalkozik, más szóval az olyan nyelvekkel, amelyeket az adott országban hosszú idő óta beszélnek.

- Különböző nyelvek

32. Ezeknek a nyelveknek világosan különbözniük kell az állam fennmaradó lakossága által beszélt más nyelvtől vagy nyelvektől. A Charta nem foglalkozik egy és ugyanazon nyelv helyi változataival vagy különböző nyelvjárásaival. Minazonáltal nem nyilvánít véleményt abban a gyakran vitatott kérdésben, hogy melyek azok az eltérő kifejezésformák, amelyekről kezdve különböző nyelvekről lehet beszélni. Ez a kérdés eldöntése nem csupán szigorúan vett nyelvészeti megfontolásoktól, hanem pszicho-szociológiai és politikai jelenségektől is függ, amelyek minden egyes esetre más és más választ adnak. Ennek megfelelően minden egyes ország illetékes hatóságaira lesz bízva, hogy saját demokratikus eljárás módjuknak megfelelően maguk döntsék el, hogy milyen ponttól kezdve számítanak más nyelvnek a kifejezés formáinak különbségei.

- Területi bázis

33. A nyelvek, amelyekre a Charta kiterjed, elsősorban területi nyelvek, más szóval olyan nyelvek, amelyeket hagyományosan egy bizonyos földrajzi térségben használnak. A Charta emiatt

törekszik arra, hogy meghatározza a "területet, amelyen a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják". Ez nem csak az a terület, ahol e nyelv domináns vagy a többség által beszélt, mivel sok nyelv vált kisebbségi nyelvvé még azokon a területeken is, ahol egyébként a hagyományos területi bázisuk van. Ez az oka annak, amiért a Charta főként azokkal a nyelvekkel foglalkozik, amelyeknek van területi bázisuk, s az általa kívánatosnak tartott rendelkezések többsége megkívánja alkalmazásának az állam egészétől eltérő, földrajzi meghatározását. Nyilvánvalóan vannak olyan helyzetek, amikor egy adott területen több mint egy regionális vagy kisebbségi nyelvet beszélnek; a Charta ezekre az esetekre is kitér.

Egy regionális vagy kisebbségi nyelv területének meghatározása (1. Cikkely (b))

34. A hivatkozott terület az, ahol egy regionális vagy kisebbségi nyelvet széles körben beszélnek, még akkor ha csak egy kisebbség által, s amely megfelel a nyelv történelmi bázisának. Mivel a Chartában az ezzel kapcsolatban használt fogalmak elkerülhetetlenül meglehetősen rugalmasak, minden egyes államnak - a Charta szellemében - magának kell pontosabban meghatároznia a regionális vagy kisebbségi nyelvek területének fogalmát, figyelembe véve a 7.1 Cikkely (b)

pontjának rendelkezését a regionális vagy kisebbségi nyelvek területének védelméről.

35. Ezen rendelkezésekben a kulcskifejezés az "emberek száma, amely indokoltá teszi a különböző védő és promóciós intézkedések megtételét". A Charta szerzői elkerülték azt, hogy meghatározzák a regionális vagy kisebbségi nyelv beszélőinek egy konkrét, százalékos arányát, amelynek megléte esetében, vagy afölött a Chartában lefektetett rendelkezéseket érvényesíteni kell. Azt a megoldást részesítették előnyben, hogy az államra hagyják annak felmérését - a Charta szellemével összhangban és az egyes rendelkezések természetének megfelelően -, hogy a nyelv milyen számú beszélőjére van szükség ahhoz, hogy az adott rendelkezésnek érvényt szerezzenek.

A "nem területi" nyelvek fogalma (1. Cikkely (c))

36. A "nem területi nyelveket" kizárták a regionális vagy kisebbségi nyelvek kategóriájából, mert nincs területi bázisuk. Más szempontból azonban kimerítik az 1. Cikkely (a) bekezdésében foglalt meghatározást, lévén az állam területén az állam polgárai által használt, hagyományosan beszélt nyelvek. A nem területi nyelvek példái a jiddish és a cigány nyelv.

37. Területi bázis hiányában a Chartának csak korlátozott része alkalmazható e nyelvek vonatkozásában. Különösen a III. rész legtöbb előírása ilyen, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmét és promócióját célozzák azon terület vonatkozásában, ahol azokat használják. A II. rész könnyebben alkalmazható a nem területi nyelvekre, de csak "mutatis mutandis" és a 7.5 Cikkelyben lefektetett feltételek alapján.

2. Cikkely - Kötelezettségek

38. A 2. Cikkely különbséget tesz a Charta két fő része, a II. és a III. rész között.

A II. rész alkalmazása (2.1 Cikkely)

39. ~~Alkalmazási~~ körét tekintve a II. rész általános és egészében véve a Szerződő Állam területén beszélt összes regionális és kisebbségi nyelvre vonatkozik. Megjegyzendő, hogy az "egyes nyelvek helyzetének megfelelően" kifejezés használata azt mutatja, hogy ezt a részt úgy dolgozták ki, hogy tekintettel legyen a nyelvi viszonyok rendkívüli változatosságára, amellyel Európa egyes államaiban és az egyes államokon belül is találkozni lehet. Különösen az első bekezdés szerint, a Szerződő Államoknak kötelezniük kell magukat arra, hogy politikájukat, törvényeiket és gyakorlatukat számos elvvel és célkitűzéssel

összhangba hozzák. Ezek meglehetősen általános formában kerültek meghatározásra és az érintett államoknak széleskörű mérlegelést biztosítanak a jogi interpretációt és alkalmazást illetően (lásd a II. részt illető alábbi magyarázatokat).

40. Bár a Szerződő Államok nem szabadok tekintetben, hogy megadják-e vagy pedig megtagadják a státust egy regionális vagy kisebbségi nyelvtől, amelyet a Charta II. része számukra biztosít, azonban mint a Charta alkalmazásáért felelős hatóságok, ők a felelősek annak eldöntéséért, hogy a területük egy bizonyos részén használt, vagy állampolgáraik egy bizonyos csoportja által beszélt kifejezésforma - a Charta értelmezése szerinti - regionális vagy kisebbségi nyelvnek számít-e.

A III. rész alkalmazása (2.2 Cikkely)

41. A III. résznek az a célja, hogy a II. részben megerősített általános elveket részletes gyakorlati szabályokká fordítsa le. Ezek kötelező érvényűek azon Szerződő Államokkal szemben, amelyek - a II. rész előírásai mellett - kötelezik magukat a III. rész általuk kiválasztott rendelkezéseinek alkalmazására. Azért, hogy a Chartát alkalmassá tegyék a különböző európai államokban fellelhető változatos nyelvi viszonyokhoz való adaptációra, a Charta szerzői kétszeres modulációt alkalmaztak: először, az államok szabadon nevezhetik meg azokat nyelveket,

amelyek vonatkozásában elfogadják a Charta III. részének alkalmazását, és másodsor, minden egyes nyelv esetében, amelyre nézve elfogadják a Charta alkalmazását, eldönthetik, hogy a Charta egyes előírásai közül melyket tartják magukra vonatkozóknak.

42. A Szerződő Államnak lehetősége van a Charta betűjének megszegése nélkül elismerni a területén egy bizonyos regionális vagy kisebbségi nyelv létezését, de - a saját belátása szerinti okok miatt - úgy vélni, hogy nem biztosítja annak a nyelvek a Charta III. részében foglalt kedvezményeket. Világos azonban, hogy az okoknak, amelyek az államot arra készítetik, hogy egy elismert regionális vagy kisebbségi nyelvet teljesen kizárjon a III. rész kedvezményeiből, olyanoknak kell lenniük, amelyek összhangban vannak a Charta szellemével, céljaival és elveivel.

43. Ha egy állam a területén lévő regionális vagy kisebbségi nyelv vonatkozásában egyszer beleegyezett a III. rész alkalmazásába, a továbbiakban még el kell döntenie, hogy a III. rész mely bekezdéseit alkalmazza az adott regionális vagy kisebbségi nyelv vonatkozásában. A 2. Cikkely 2. bekezdése szerint a Szerződő Felek kötezettséget vállalnak, hogy a III. rész előírásaiból legalább 35 bekezdést vagy albekezdést kiválasztanak alkalmazásra. Az államnak az a szerepe a különböző bekezdések közötti választásban, hogy a Chartát

amennyire csak lehet hozzáillessze az egyes regionális vagy kisebbségi nyelvek sajátos viszonyaihoz.

44. E célból a 2.2 Cikkelyben megfogalmazott feltételeket a minimumra szorították, hogy a Felek kötelezettségvállalásai megfelelőképp oszolhassanak el a Charta különböző cikkelyei között, s ilyenformán biztosítsák, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmének egyetlen jelentős területét se hagyják figyelmen kívül (oktatás, bíróságok, közigazgatási hatóságok, közszolgáltatások, tömegtájékoztatás, kulturális tevékenységek és létesítmények, gazdasági és társadalmi élet).

45. A "bekezdés és albekezdés kifejezés" a Charta azon rendelkezéseire utal, amelyek önmagukban is megállnak. Ilyenformán, ha egy Állam a 9. Cikkely 3. bekezdését választja ki, az a 2.2 Cikkely céljai szerint egy egységnek fog számítani; ugyanez vonatkozik arra az esetre, ha egy Állam a 8.1 Cikkely (g) albekezdését fogadja el. Amennyiben az adott bekezdés vagy albekezdés több választási lehetőséget tartalmaz, egy opció kiválasztása egy albekezdést fog jelenteni a 2.2 Cikkely számára. Például a 8. Cikkely esetében, ha egy Állam az 1. bekezdés (a) iii opcióját választja ki, ez a szövegrész egy "albekezdésnek" fog számítani. Más a helyzet, ha az opciók nem szükségszerűen alternatívák, hanem halmozottan is elfogadhatók. Így a 9. Cikkely esetében, ha egy Állam az 1. bekezdés (a) iii és az (a) iv

pontjait választja ki, ezek a szövegrészek a 2. Cikkely értelmezése szerint két albekezdésnek fognak számítani.

46. E választási lehetőségeknek az a célja, hogy a rugalmasság további elemeit vezesse be a Chartába, hogy figyelembe lehessen venni a regionális és kisebbségi nyelvek de facto helyzetében mutatkozó jelentős eltéréseket. Világos, hogy vannak bizonyos rendelkezések, amelyek bár tökéletesen adaptálhatók egy nagyszámban beszélt regionális nyelvhez, nem felelnek meg egy kisebbségi nyelv esetében, amelyet személyeknek csak egy kis csoportja használ. Az Állam itt az a szerepe, hogy ne önkényesen válasszon az alternatívák közül, hanem minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv esetében olyan megfogalmazásra törekedjen, amely a legjobban illik a nyelv jellegzetességeihez és fejlettségi szintjéhez. Ezen alternatív megfogalmazások céljait világosan kifejlik magában a III. rész vonatkozó cikkelyeinek vagy bekezdéseinek a szövegében, ami biztosítja, hogy azokat az "egyes nyelvek viszonyainak megfelelően" fogják alkalmazni. Széles értelemben véve - egyéb, releváns tényezők hiányában - ez azt eredményezi, hogy minél nagyobb számban beszélnek egy regionális vagy kisebbségi nyelvet és minél homogénebb a regionális népesség, annál "erősebb" az alkalmazandó opció; egy gyengébb alternatívát csak akkor kell választani, ha az erősebb opció az adott nyelv helyzete miatt nem alkalmazható.

47. Ezért az Állámonra bízták, hogy úgy válasszanak a III. rész rendelkezései közül, hogy azok az egyes nyelvek sajátos helyzetére szabott, összefüggő keretet alkossanak. Ugyancsak lehetőségük van arra, ha ezt részesítik előnyben, hogy egy általános keretet alkalmazzanak minden nyelv vagy a nyelvek egy csoportja vonatkozásában.

3. Cikkely - Gyakorlati végrehajtás

48. A 3. Cikkely leírja a 2. Cikkelyben körvonalazott elvek alkalmazásának gyakorlati eljárását: minden egyes Szerződő Állam a ratifikációs, elfogadási, jóváhagyási és csatlakozási okmányaiban először is meghatározza, melyek azok a regionális vagy kisebbségi nyelvek, amelyek vonatkozásában a III. rész rendelkezéseit alkalmazza, másodsor eldönti, hogy az egyes nyelvek esetében a III. rész mely bekezdéseit alkalmazza. Elfogadott eljárás, hogy a kiválasztott bekezdéseknek nem szükséges azonosnak lenni az egyes nyelvek esetében.

49. A Charta a 2. Cikkelyében nem teszi kötelezővé mind a II. rész, mind a III. rész elfogadását, mivel egy Állam akár csak az Egyezmény ratifikálására szorítkozhat, anélkül hogy a III. rész alkalmazása számára bármely nyelvet is kiválasztana. Ilyen esetben csak a II. rész kerülne végrehajtásra. Általánoságban szólva a Charta szelleme megkövetelné, hogy az Államok éljenek

a III. rész által felkínált lehetőségekkel, amelyek a Charta által lehetővé tett védelemnek éppen a lényegét alkotják.

50. Az is világos, hogy egy Fél bármikor újabb kötelezettségeket vállalhat, például egy újabb regionális vagy kisebbségi nyelvnek biztosítja a Charta III. részének kedvezményeit, vagy a területén beszélt egy, illetve az összes regionális vagy kisebbségi nyelv vonatkozásában a Chartának egy korábban nem elfogadott bekezdéséhez feliratkozik.

51. A 3. Cikkely megfogalmazása figyelembe veszi egyes tagállamok álláspontját, miszerint egy nemzeti nyelv, amely az állam - területének egészén vagy annak egy részén - a hivatalos nyelv státusával bír, lehet más vonatkozásban egy regionális vagy kisebbségi nyelv viszonyaihoz hasonló helyzetben, ahogy azt 1. Cikkely (a) pontjában meghatározták, mivel azt egy olyan csoport használja, amely számszerűen kisebb, mint a másik hivatalos nyelve(ke)t beszélő népesség. Ha egy állam azt akarja, hogy az ilyen kevésbé széles körben használt hivatalos nyelvre is kiterjedjenek a Charta által nyújtott védő és promóciós rendelkezések, lehetősége van úgy dönteni, hogy a Charta vonatkozzon rá. A Charta alkalmazásának egy hivatalos nyelvre való ilyen kiterjesztése ezt követően Charta összes cikkelyére áll, beleértve a 4.2 Cikkelyt.

4. Cikkely - Létező védőrendszerek

52. Ez a cikkely a Chartának a nyelvi kisebbségek jogi helyzetét szabályozó belföldi törvényalkotással, illetve nemzetközi megállapodásokkal való kombinációjára vonatkozik.

53. Miközben bizonyos nyelvek, illetve az azt beszélő kisebbségek már rendelkeznek belföldi törvényben rögzített, vagy nemzetközi megállapodás alapján valamilyen státussal, a Charta célja világosan nem az, hogy csökkentse az azokban foglalt jogokat és garanciákat. Mindazonáltal a Charta által lehetővé tett védelem kiegészíti azokat jogokat és garanciákat, amelyek más dokumentumok már biztosítottak. Ami mindezen kötelezettségvállalás alkalmazását illeti, ott, ahol az azonos kérdésben párhuzamos rendelkezések léteznek, az érintett kisebbség vagy nyelv számára a legkedvezőbbet kell alkalmazni. Ilyenképp a belföldi törvénykezésben fennálló, vagy más nemzetközi kötelezettségvállalásból eredő korlátozottabb rendelkezések léte nem lehet akadálya a Charta alkalmazásának.

54. E cikkely 1. bekezdése az Emberi Jogok Európai Egyezménye által biztosított jogok különleges esetével foglalkozik. Igyekszik kiküszöbölni annak a lehetőségét, hogy a Charta bármely rendelkezését úgy lehessen értelmezni, mintha

az visszalépést jelentene az egyéni emberi jogoknak az előbbi által nyújtott védelméhez képest.

5. Cikkely - Fennálló kötelezettségek

55. Mint az a preambulumban jelezve lett, a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmét és promócióját, amely a Chartának a célja, a nemzeti szuverenitás és a területi sérthetlenség keretei között kell megvalósítani. E cikkely ennek kapcsán félreérthetetlenül úgy fogalmaz, hogy a Felek meglévő kötelezettségei változatlanok maradnak. Különösen azt a tényt, hogy a Charta ratifikálásával egy állam a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában kötelezettségeket vállalt, egy másik állam, amelynek különös érdekei fűződnek ahhoz a nyelvhez, vagy a nyelvet beszélők nem használhatják fel ürügyül bármilyen, az adott állam szuverenitását vagy területi egységét megkérdőjelező akcióhoz.

6. Cikkely - Információ

56. A Cikkely által előírt információszolgáltatásra vonatkozó kötelezettségvállalás indítéka abban a tényben rejlik, hogy a Charta sosem lesz teljesen hatékony, ha az illetékes hatóságok és az érintett szervezetek és egyének nincsenek tudatában a belőle fakadó kötelezettségeknek.

II. RÉSZ: CÉLKITŰZÉSEK ÉS ELVEK (7. Cikkely)

A Chartában foglalt célok és elvek felsorolása (7.1. Cikkely)

57. Ezek a rendelkezések lényegüket tekintve a célokkal és az elvekkel foglalkoznak, s nem konkrét végrehajtási szabályokkal. Ezekre a célokra és elvekre úgy tekintenek, mint amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek megőrzéséhez szükséges keretet alkotják. Ezek hat fő csoportba sorolhatók:

A regionális vagy kisebbségi nyelvek elismerése (7.1 (a) Cikkely)

58. Ez az adott nyelvek létezésé és használatuk legitim volta elismerésének kérdése. Ez a fajta elismerés nem keverendő össze egy nyelvnek hivatalos nyelvként történő elismerésével. Egy nyelv létezésének elfogadása előfeltétele annak sajátos vonásai és szükségletei figyelembe vételének, s az annak megfelelő cselekvésnek.

Minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv földrajzi területének tiszteletben tartása (7.1 (b) Cikkely)

59. Bár a Charta kívánatosnak tartja a konzisztencia biztosítását egy regionális vagy kisebbségi nyelv területe és egy

alkalmas közigazgatási területi egység között, világos, hogy ezt a célt nem lehet elérni minden esetben, mivel előfordulhat, hogy a települések elrendeződése túl bonyolult és a közigazgatási területi egységek meghatározása legitimációs szempontból más, a nyelv használatától eltérő megfontolásokon nyugszik. Következésképpen, a Charta nem írja elő, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelv területének minden esetben egybe kell esnie egy közigazgatási egységgel.

60. A Charta másrészt elítéli az a gyakorlatot, amely olyan területi felosztást hoz létre, amely egy nyelv használatát vagy fennmaradását nehezebbé teszi, vagy egy nyelvi közösséget több közigazgatási vagy területi egység között darabol fel. Ha a közigazgatási egységek nem igazíthatók egy regionális vagy kisebbségi nyelv létezéséhez, azoknak legalábbis semlegesnek kell maradniuk és nem lehetnek negatív hatással a nyelvre. Különös tekintettel, a helyi vagy regionális hatóságoknak olyan helyzetben kell lenniük, hogy teljesíthessék kötelezettségeiket e nyelvek vonatkozásában.

A regionális vagy kisebbségi nyelvek javát szolgáló pozitív lépések szükségessége (7.1(c) és 7.1 (d) Cikkely)

61. Ma már világos, hogy számos regionális vagy kisebbségi nyelv gyengése következtében a megkülönböztetés egyszerű

tilalma nem elegendő túlélésük biztosításához. Pozitív támogatásra van szükségük. Az 1. bekezdés ezt a gondolatot fejezi ki. Ebben a bekezdésben az államokra bízzák annak eldöntését, hogy megőrzésük érdekében milyen módon kívánják fejleszteni a regionális vagy kisebbségi nyelveket, de a Charta hangsúlyozza, hogy az ilyen szándéknak határozottnak kell lennie.

62. Továbbá, mint azt az 1. bekezdés (d) pontja leszögezi, ennek a promócióra irányuló erőfeszítésnek magában kell foglalnia a regionális vagy kisebbségi nyelvek szabad használatának lehetőségét, szóban és írásban, és nem csupán a magánéletben és a személyes kapcsolatokban, hanem a közösségi életben is, más szóval az intézmények, társadalmi tevékenységek és a gazdasági élet keretei között. A hely, amelyet egy regionális vagy kisebbségi nyelv a közéletben elfoglalhat nyilvánvalóan függ annak sajátos vonásaitól és nyelvenként eltérő. A Charta ennek kapcsán nem fektet le konkrét célkitűzést, de felszólít a promócióra irányuló erőfeszítésekre.

A regionális vagy kisebbségi nyelvek tanításának és tanulásának biztosítása (7.1 (f) és (h) Cikkely)

63. A regionális vagy kisebbségi nyelvek megőrzésében és megóvásában egyik kulcsfontosságú tényező a hely, amelyet azok

az oktatási rendszerben elfoglalnak. A Charta a II. részben megerősíti az elvet, míg az államokra bízta a végrehajtás módjának meghatározását. Mindazonáltal előírja, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek képviselve legyenek az oktatási rendszer "összes megfelelő szintjén". A regionális vagy kisebbségi nyelv oktatásának megvalósítása nyilvánvalóan különbözni fog az adott oktatási szinttől függően. Különös tekintettel, egyes esetekben, szükség lesz előírni a regionális vagy kisebbségi nyelven történő oktatást, míg más esetekben csak a nyelvnek az oktatását. Csak a regionális vagy kisebbségi nyelvnek azokon a szinteken történő oktatását lehet számításon kívül hagyni, amelyeken a nyelv - sajátos vonásai miatt - nem lenne megfelelő.

64. Míg az 1. bekezdés (f) pontja a nyelvnek, vagy a nyelven való tanításnak, mint a nyelv továbbadása eszközének megteremtésével vagy megóvásával foglalkozik, addig az 1. bekezdés (h) pontja a regionális vagy kisebbségi nyelveknek egyetemi vagy azzal egyenértékű körülmények közötti tanulmányozásának és kutatásának előmozdítását biztosítja, mivel az ilyen tevékenység elengedhetetlen az ilyen nyelvek fejlesztéséhez a szókincs, nyelvtan és az alaki nyelvtan vonatkozásában. Az ilyen tanulmányoknak a támogatása része a regionális vagy kisebbségi nyelvek fejlesztésére irányuló

általános erőfeszítéseknek, amelyek azok belső fejlődését igyekeznek előmozdítani.

A regionális vagy kisebbségi nyelveket nem beszélők számára nyújtott lehetőségek, hogy szert tegyenek tudásukra (7.1 (g) Cikkely)

65. A regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők tudják, hogy - saját személyiségük kiteljesítése végett - szükségük van a hivatalos nyelv ismeretére. Mindazonáltal, a Preambulumban az interkulturalizmus és a többnyelvűség értékére helyezett hangsúllyal összhangban, kívántos, hogy a több nyelv befogadásának e szelleme ne csupán a regionális vagy kisebbségi nyelvek beszélőire korlátozódjék. A nyelvi csoportok közötti kommunikáció és megértés elősegítésére a Feleket felszólítja, hogy - azokon a területeken ahol regionális vagy kisebbségi nyelvek léteznek - az adott nyelv nem született beszélőinek biztosítsanak lehetőséget arra, hogy kívánságukra azt tanulhassák.

66. Jól ismert, hogy egyes államokban a megfelelő hatóságoknak célkitűzése, hogy a térségben az adott regionális nyelv legyen általában beszélt nyelv, és intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy a nyelvet azok is ismerjék, akiknek az nem anyanyelvük. Ez a politika nem mond ellent a Chartának,

de nem egyezik még az 1. bekezdés (g) pontjának céljával. Ez a bekezdés csupán arra törekszik, hogy kölcsönösen nagyobb átjárhatóságot biztosítson a nyelvi csoportok között.

Kapcsolatok a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélő csoportok között (7.1 (e) és (i) Cikkely)

67. Szükséges, hogy az azonos regionális vagy kisebbségi nyelvet beszélő csoportoknak lehetőségük legyen kulturális csere folytatására és általában a kapcsolatok fejlesztésére, hogy közösen járulhassanak hozzá nyelvük megóvásához és gazdagításához. E célból a Charta arra törekszik, hogy megelőzze a települések fragmentált eloszlását, az államon belüli közigazgatási felosztást, illetve hogy az a tény, hogy az ilyen csoportok különböző államokban települtek le, akadály legyen a köztük való kapcsolatoknak.

68. A regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők ilyen közös indentitástudatának azonban nem szabad negatívan tükröződnie kirekesztésben vagy marginalizációban más társadalmi csoportok vonatkozásában. Ezért a különböző regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők közötti kulturális kapcsolatok előmozdításának célkitűzése egyaránt szolgálja a kulturális gazdagodást és az állam összes csoportja közötti fokozott megértést.

69. Az 1. bekezdés (i) pontja egy további dimenziót vezet be: az elképzelés az, hogy az ilyen kapcsolatoknak képeseknek kell lenniük a fejlődésre a nemzeti határokon keresztül is, ha az azonos regionális vagy kisebbségi nyelvet beszélő csoportok több állam területén vannak szétszóródva. Maga a meghatározás szerint, ha a regionális vagy kisebbségi nyelveket viszonylag csekély számban beszélik az érintett államban, a kultúra terén való kölcsönös gazdagodás céljából az utóbbiaknak lehetőségük kell hogy legyen támaszkodni a rendelkezésre álló kulturális forrásokra az országhatárokon keresztül, és az azonos vagy hasonló nyelveket beszélő csoportokra. Ennek a sajátosságnak ott van jelentősége, ahol az egyik államban egy regionális vagy kisebbségi nyelv egybeesik egy másik állam jelentős kulturális nyelvével, sőt akár a nemzeti nyelvével, és ahol a határokon keresztüli együttműködés a regionális közösség számára lehetővé teszi, hogy profitáljon a másik elterjedtebb nyelven folyó kulturális tevékenységből. Fontos, hogy az államoknak el kell ismerniük az ilyen kapcsolatok legitim voltát, ne tekintsék őket gyanúsnak az állampolgári hűség szempontjából, amelyet minden állam elvár polgáraitól, s ne tekintsék azokat a területi egységüket fenyegető veszélynek. Egy nyelvi csoport annál inkább abba az államba integráltnak fogja magát érezni, amelynek része, ha annak elismerik és nem akadályozzák kulturális kapcsolatait a szomszédos közösségekkel.

70. Mindazonáltal az államokra van bízva, hogy maguk dolgozzák ki a legmegfelelőbb megoldásokat az ilyen, nemzetek közötti csere megvalósítására, különös figyelemmel a hazai és a nemzetközi megkötésekre, amellyel némelyiküknek szembe kell néznie. Részletesebb kötelezettségeket a III. rész 14. Cikkelyében fogalmaztak meg.

A megkülönböztetés megszüntetése (7.2 Cikkely)

71. A megkülönböztetés tilalma a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának vonatkozásában az ilyen nyelveket beszélők számára egy garancia-minimumot jelent. Ezen oknál fogva a Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megszüntetnek minden olyan intézkedést, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatától eltántorítanak, vagy akadályozzák megőrzésüket vagy promóciójukat.

72. Mindazonáltal e bekezdésnek nem célja, hogy a nyelvek között teljes jogi egyenlőséget teremtsen. Mint ahogy a bekezdés megfogalmazása, és különösen az "nem igazolt" kifejezés használata mutatja, valójában a Charta szellemével igencsak összeegyeztethető, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában folytatható olyan politika, amely bizonyos különbségeket tesz nyelvek között. Különös tekintettel arra, hogy az egyes államoknak egy nemzeti vagy hivatalos nyelv

használata érdekében hozott intézkedései nem jelenthetnek megkülönböztetést a regionális nyelvek szemben, csupán azon az alapon, hogy ezeket az intézkedéseket a javukra nem érvényesítették. Mindazonáltal az ilyen intézkedések nem akadályozhatják a regionális vagy kisebbségi nyelvek megőrzését vagy promócióját.

73. Ezzel egyidejűleg, pontosan a hivatalos és a regionális vagy kisebbségi nyelvek között létező diszparitás miatt, és mert gyakran vannak hátrányos helyzetben azok, akik az utóbbit használják, a Charta elfogadja, hogy pozitív intézkedésekre lehet szükség az ilyen nyelvek megóvásához és promóciójához. Ezeket az intézkedéseket nem tekinti megkülönböztetőnek, feltéve, hogy azok ezt a célt szolgálják, és nem törekednek többre, mint a nyelvek közötti egyenlőség előmozdítására.

A nyelvi csoportok közötti kölcsönös tisztelet és megértés előmozdítása (7.3 Cikkely)

74. A regionális vagy kisebbségi nyelvek iránti tisztelet és a velük szembeni tolerancia szellemének fejlesztése része annak az általános törődésnek, amely államon belül meglévő nyelvi pluralizmus ténye iránti megértés előmozdítását célozza. A tolerancia és fogadókészség e szellemének az oktatási rendszeren és a tömegtájékoztatáson keresztül történő fejlesztése fontos

tényezője a regionális vagy kisebbségi nyelvek gyakorlati megóvásának. A tömegtájékoztatás biztatását ilyen célok követésére, nem lehet illegitim állami befolyásnak tekinteni; valójában éppen az emberi jogok tisztelete, a kisebbségek iránti tolerancia, a bármiféle gyűlölet keltésétől való tartózkodás azok a célok, amelyeket a legtöbb európai állam nem haboz kötelezettségként róni a tömegtájékoztatásra. Ugyanebben a szellemben, a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők számára ez az elv fontos tényező, amely segít rávenni őket a többségi nyelvek és kultúrák iránti fogadókésztségre.

Testületek létrehozása a regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekeinek képviselésére (7.4 Cikkely)

75. Az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága fontosnak tartotta, hogy minden egyes államban legyenek olyan mechanizmusok, amelyek segítségével a közjogi hatóságok számbavehetik a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők szükségleteit, illetve saját maguk által kinyilvánított kívánságaikat. Következésképpen javasolták, hogy minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv számára létesítsenek egy, a fejlesztésére hivatott testületet, amely felelős lenne a nyelv országos szinten való képviseléséért, gyakorlati intézkedéseket tenne promóciójuk érdekében és figyelemmel kísérné a Charta végrehajtását az adott nyelv vonatkozásában.

A "ha szükséges" kifejezés - egyebek között - azt jelzi, hogy ahol ilyen intézmények valamilyen formában már léteznek, ott a Chartának nem áll szándékában ösztönözni az államokat újabbak létrehozására, amely azokat megkettőznék.

A Charta elveinek alkalmazása a nem területi nyelvek vonatkozásában (7.5 Cikkely)

76. Bár a Charta elsősorban azokkal a nyelvekkel foglalkozik, amelyek történelmileg az állam valamely földrajzilag meghatározott konkrét területével azonosíthatók, a Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága nem akarta figyelmen kívül hagyni azokat a nyelveket, amelyeket az államban hagyományosan beszélnek, viszont amelyeknek nincsen pontos meghatározható területi bázisa.

77. Mindazonáltal elismeri, hogy a II. részben lefektetett számos elv és célkitűzés alkalmazásának területi vonatkozásai, illetve területi hatályuk megjelölése nélküli végrehajtásuk gyakorlati nehézsége miatt, ezek a rendelkezéseket bizonyos kiigazítások nélkül nem lehet alkalmazni a nem területi nyelvek vonatkozásában. Az 5. bekezdés ennek megfelelően úgy rendelkezik, hogy azokat csak a lehetséges mértékben kell alkalmazni e nyelvekre.

78. Az 1. - 4. bekezdésekben foglalt rendelkezések némelyike minden nehézség nélkül alkalmazható a nem területi nyelvek vonatkozásban is; ez áll az ilyen nyelvek elismerésére, az irántuk való tisztelet, megértés és tolerancia előmozdítására, a megkülönböztetés tilalmára, a számukra pozitív támogatást biztosító intézkedésekre, a lehetőségre, hogy az e nyelveket beszélő csoportok kapcsolatokat alakíthassanak ki egymással az országon belül és kívül, valamint a nyelv kutatásának és tanulmányozásának előmozdítására. Másrészt a nem területi nyelvek vonatkozásában a közigazgatási felosztást érintő, valamint a nyelvet nem beszélők számára biztosított lehetőségek az adott nyelv bizonyos fokú ismeretének megszerzésére, nem lesznek alkalmazhatók a nem területi nyelvek esetében, mivel az ilyen rendelkezéseket csak egy meghatározott területen lehetséges érvényesíteni. Végezetül a nem területi nyelvek tanítására és tanulmányozására vonatkozó intézkedések hozatalát és a közéletben való használatuk előmozdítását - gyakorlati okoknál fogva - valószínűleg csak bizonyos korrekciókkal lehet megvalósítani.

**III. RÉSZ: RENDELKEZÉSEK A REGIONÁLIS VAGY
KISEBBSÉGI NYELVEK KÖZÉLETBEN VALÓ
HASZNÁLATÁNAK ELŐMOZDÍTÁSÁRA (8.-14.
Cikkely)**

8. Cikkely - Oktatás

79. E cikkely 1. bekezdésének rendelkezései csak arra a területre vonatkoznak, ahol az egyes regionális vagy kisebbségi nyelvet használják. Továbbá ezeket "minden egyes nyelv viszonyainak megfelelően" kell alkalmazni. Mint arra a fenti 2.2 Cikkelyre történő hivatkozással is felhívják a figyelmet, ez a rendelkezés különösen vonatkozik annak kiválasztására, hogy az (a)-tól (f)-ig terjedő albekezdések közül melyek vonatkozzanak az egyes nyelvekre.

80. Az "Állam hivatalos nyelve(i) tanításával szembeni kötelezettség nélkül" kifejezést azt szolgálta, hogy elejét vegye a lehetőségét annak, hogy a 8. Cikkely 1. bekezdésének rendelkezéseit - s különösen az (a)-tól (f)-ig terjedő egyes albekezdésekben az első opciót - úgy interpretálják, mint a többség által beszélt nyelv(ek) tanításának a kizárását. A nyelvi gettók kialakításának ilyen tendenciája ellenkezne az interkulturalizmusnak és a többnyelvűségnek a Preambulumban kiemelt elvével, és az érintett népcsoportok érdekei

szempontjából is kédvezőtlen lenne. Azon országok különleges viszonyai között, ahol a Chartát kevésbé széleskörben elterjedt hivatalos nyelvekre alkalmazzák, ezt a kifejezést úgy kell kell értelmezni, hogy az 1. bekezdés rendelkezései azt jelentik: más hivatalos nyelvek tanításával szembeni kötelezettség nélkül.

81. A 8. Cikkely az oktatás számos szintjével foglalkozik: az iskola előttivel, az alapfokúval, a középfokúval, a technikummal és a szakiskolával, az egyetemi és a felnőttoktatással. E szintek mindegyikéhez különböző választási lehetőségeket sorakoztat fel az egyes regionális vagy kisebbségi nyelv viszonyainak megfelelően.

82. Az albekezdések némelyike az "elégésesnek tekintett számban" kifejezést használja. Ez annak tudomásulvételét jelenti, hogy a polgári hatóságoktól nem lehet megkövetelni intézkedések megtételét ott, ahol a nyelvi csoport helyzete nehézzé teszi az egy osztály létrehozásához szükséges minimális számú tanuló összegyűjtését. Másrészt, a regionális vagy kisebbségi nyelvek sajátos helyzetére tekintettel, javasolja, hogy az egy osztály létesítésére vonatkozó szokványos kvótát rugalmasan alkalmazzák és kisebb számú tanulót is lehessen "elégésesnek tekinteni".

83. A (c) és (d) albekezdés (iv) opciójának megfogalmazása figyelembe veszi azt a tényt, hogy az egyes országok helyzete más és más, mind a többség életkorát, mind azt az életkort illetően, amikor ez az oktatás befejezhető. E körülmények függvényében vagy maguk a tanulók, vagy a családjuk óhaját lehet figyelembe venni.

84. Tudomásul veszi, hogy nem mindegyik oktatási rendszer tesz különbséget a középfokú és a szakoktatás között, s az utóbbit csupán a középszintű oktatás egyik sajátos típusának tekinti. Mindazonáltal, ahogy a (c) és (d) albekezdésben benne foglaltatik, ez a különbségtétel figyelemmel van a szakiskolai képzés rendszerében mutatkozó eltérésekre. Különös tekintettel azokra országokra, ahol a szakiskolai képzést jelentős mértékben a tanonckodás eszközével valósítják meg, és ennél fogva nehézségekbe ütközik intézkedéseket hozatala a regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekében, a Felek számára legalább azt lehetővé teszi, hogy elfogadják a szigorúbb követelményeket az általános középfokú oktatásban.

85. Az egyetemi és felnőtt oktatásra vonatkozó rendelkezések annyiban vethetők össze az oktatás más szintjeire vonatkozókkal, hogy választási lehetőséget kínálnak a regionális vagy kisebbségi nyelven való tanítás, illetve annak a tantárgyként való tanítása között. Továbbá, mint az iskola előtti

oktatás esetében, egy további megoldást kínál azokra az esetekre, amikor a polgári hatóságoknak közvetlenül nem illetékesek az érintett oktatási típus vonatkozásában. Bizonyos államokban úgy ítélik, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelv beszélőinek száma nem elégséges ahhoz, hogy biztosítsák az azon nyelven történő, vagy annak a nyelvnek a tantárgyként való egyetemi oktatását. Ezzel kapcsolatban olyan államok példáit idézi, amelyek - egy külön megállapodás, vagy a diplomák elismerésére vonatkozó általános megállapodás révén - elismerik a regionális vagy kisebbségi nyelvet beszélőknek egy másik, a sajátjával megegyező nyelvet használó állam egyetemén szerzett egyetemi fokozatát.

86. A 1. bekezdés (g) pontját az az igyezet motiválta, hogy ne izolálják el a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatását saját kulturális kontextusuktól. E nyelvek kapcsán gyakran utalnak az eltérő történetiségre vagy a sajátos hagyományokra. Ez a történelem és a regionális vagy kisebbségi nyelv Európa kulturális örökségének részét képezi. Ebből következően kívánatos, hogy az érintett nyelveket nem beszélőknek is legyen módjuk megismerésükre.

87. Ha egy állam garanciát vállal egy regionális vagy kisebbségi nyelv tanítására, gondoskodnia a szükséges eszközökről mind a finanszírozás, mind a tanárok és az oktatási

eszközök vonatkozásában. Nincs szükség arra, hogy ezt a szükségszerű következményt a Charta külön előírja. Mindazonáltal az oktatók vonatkozásában a felkészültségük, és ebből következően képzsük kérdései is felmerülnek. Ez egy olyan alapvető szempont, ami miatt az 1. bekezdés (h) pontjában külön rendelkezéseket fogalmaztak meg.

88. A tanításnak, és még pontosabban az oktatási rendszernek a regionális vagy kisebbségi nyelvek megóvásában betöltött alapvető fontosságára való tekintettel, az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága szükségesnek tartotta, hogy egy külön testületről vagy testületekről gondoskodják, amelyek figyelemmel kísérik, mi történik e vonatkozásokban. Az 1. bekezdés (i) pontja nem határozza meg az ilyen felügyeleti intézmény jellemzőit. Ennek megfelelően az lehet egy oktatási hatósági testület, vagy egy független intézmény. Ezt a funkciót szintén rá lehet bízni a Charta 7. Cikkelyének 4. bekezdésében meghatározott testületre is. A Charta azonban minden esetben megkívánja, hogy nyilvánoságra hozzák a megfigyelések eredményeit.

89. A Charta a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmét általában ahhoz a földrajzi térséghez köti, ahol azokat hagyományosan beszélik. De a 8. Cikkely 2 bekezdése kivételt képez e szabály alól. Ezt az a felismerés motiválta, hogy a

mobilitás modern viszonyai között előfordulhat, hogy a területiség elve a gyakorlatban már elegendő egy regionális vagy kisebbségi nyelv hatékony védelméhez, különös tekintettel arra, hogy az ilyen nyelveket beszélők egy jelentős hányada elvándorolt a nagy városokba. Mindazonáltal tekintettel azokra nehézségekre, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek számára nyújtott oktatási lehetőségeknek a hagyományos területi bázisukon kívülre történő kiterjesztése kapcsán felmerülnek, a 8.2 Cikkelyt az érintett kötelezettségvállalások tekintetében rugalmasan dolgozták ki, és mindenképpen csak olyan esetekben alkalmazandók, ahol az érintett nyelvet használók száma indokoltá tesz ilyen intézkedéseket.

9. Cikkely - Bírósági hatóságok

90. E cikkely 1. bekezdése azokra a bírói kerületekre vonatkozik, amelyekben a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó lakosság száma indokoltá teszi a vonatkozó intézkedéseket. Ez a kitétel részben megfelel a Charta legtöbb rendelkezésében fellelhető általános szabálynak, melyszerint a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmére azon területen belül vonatkoznak, ahol azokat hagyományosan használják. A magasabb bíróságok esetében, amelyek azon a területen kívül működnek, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használják,

az illető Állam feladata számolni a bírói rendszer sajátosságaival és a bírói szintek hierarchiájával.

91. A 9.1 Cikkely bevezető mondatának megfogalmazása szintén az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottságának igyekezetét tükrözi, hogy megőrizzék a bírói rendszer olyan alapelveit, mint a feleknek a törvény előtti egyenlősége és a ítékezés során az indokolatlan késedelem elkerülése, hogy megakadályozzák az esetleges visszaélést azon lehetőségek kapcsán, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelv az igénybevételéhez kötődnek. Ezek a legitim aggodalmak azonban nem igazolják a Felek kötelezettségvállalásainak semmiféle általános korlátozását a bekezdésre történő hivatkozással; ellenkezőleg, a felajánlott lehetőségekkel való visszaélést minden egyes konkrét esetben a bíróságnak kell megállapítania.

92. Különbséget tettek a büntető, a polgári és a közigazgatási eljárások között, és a választási lehetőségeket mindegyikük sajátosságához adaptálták. Mint azt az "és/vagy" szavak jelzik, e választási lehetőségek némelyikét halmozva is lehet alkalmazni.

93. A 9.1. Cikkely rendelkezései a bírósági eljárásra vonatkoznak. Az igazságszolgáltatás eljárásrendje sajátos

viszonyainak függvényében az egyes államokban a "bíróság" kifejezést, ahol az indokolt, úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed a bírói funkciókat ellátó más testületekre is. Ez különösen vonatkozik a (c) albekezdésre.

94. A 9.1 Cikkely (a), (b) és (c) albekezdéseinek első opciója az "eljárás folytatása a regionális vagy kisebbségi nyelven" kifejezést alkalmazza. Ez a kifejezés legfeljebb arra utal, hogy a vonatkozó regionális vagy kisebbségi nyelvet használják bíróságon és azokban az ügyekben, amelyben e nyelvet beszélő Fél részes. Mindazonáltal jogi rendszere sajátosságainak fényében minden egyes állam maga határozza meg az "eljárás folytatása" kifejezés konkrét alkalmazási körét.

95. Megjegyzendő, hogy a 1.a.ii bekezdés, amelyben a Felek vállalják, hogy biztosítják a vádlottnak a jogát regionális vagy kisebbségi nyelve használatához, túlmegy vádlottnak az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. Cikkelyének 3 (e) bekezdésében foglalt jogán, miszerint ingyen igénybe vehet tolmácsszolgáltatást, ha nem érti vagy beszéli a bíróságon használt nyelvet. Miként a (b) ii és a (c) ii albekezdések, ez is azon a megfontoláson alapul, hogy még abban az esetben is, ha a regionális vagy kisebbség nyelvet beszélők képesek a hivatalos nyelv használatára, amikor arra kerül a sor, hogy a bíróság előtt igazolják magukat, szükségét érezhetik, hogy azon a nyelven

fejezhessék ki magukat, amely érzelmileg közelebb áll hozzájuk, és amelyet tökéletesebben tudnak. Éppen ezért a Charta céljaival ellentkezne, ha e nyelvek alkalmazását csupán a mindennapok gyakorlati szükségleteire korlátoznák. Másrészt, mivel ez az rendelkezés túlmegy a szigorúan vett emberi jogi nézőpontra azzal, hogy gyakorlatilag a vádlottnak szabad választást ad és megköveteli a döntésének megfelelő feltételek biztosítását, célszerűnek tartották az államok számára megengedni bizonyos választási lehetőséget, azaz hogy ezt elfogadják-e vagy sem, illetve alkalmazását korlátozzák-e bizonyos bírósági kerületekre.

96. Az 1. bekezdés (d) pontjának a célja annak biztosítása, hogy a 9. cikkely 1. bekezdése (b) és (c) pontjai alkalmazásakor szükségessé váló fordítás vagy tolmácsolás ingyenes legyen. Azon Államok esetében, amelyek nem választják ki ezt az albekezdést, rajtuk múlik, hogy ezt a kérdést vagy a fennálló jogi rendelkezésekkel összhangban, vagy új, sajátos rendelkezések elfogadásával oldják meg, amelyek figyelembe veszik a regionális vagy kisebbségi nyelvek promóciójának a szükségességét. Következésképpen, a költségeket egészében vagy részben annak a személynek kell viselnie, aki az adott ügyet kezdeményezi, vagy pedig el kell osztani a Felek között, stb.

97. A 2. bekezdés a regionális vagy kisebbségi nyelven készült jogi okmányok hitelességével foglalkozik. Vonatkozása valójában annyiban korlátozott, hogy nem jelzi egy jogi okmány hitelességének összes feltételét, csupán annak előírására szorítkozik, miszerint az a tény, hogy egy okmányt egy regionális vagy kisebbségi nyelven fogalmaztak meg, önmagában nem lehet indok hitelességének elutasítására. Továbbá ez nem zárja ki azt, hogy egy Állam az ilyen esetekben kiegészítő formai követelményt támasszon, például a hivatalos nyelven egy külön hitelesítési formula csatolását. A 2. (b) bekezdés arra utal, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó Fél által benyújtott dokumentum tartalmát közvetlenül vagy közvetett módon (hirdetés, állami információs szolgálat, stb.) meg kell ismertetni a másik féllel, vagy az érdekelt harmadik felekkel, akik nem beszélnek a regionális vagy kisebbségi nyelvet, olyan formában, amelyet megértenek.

98. A 9.2 Cikkely alkalmazása nem teremt kötelezettséget a kölcsönös jogsegély szerződések és megállapodások végrehatása tekintetében, amelyek mindegyikében konkrétan foglalkoznak a használandó nyelvek kérdésével.

99. A 3. bekezdés a törvényszövegeknek a regionális vagy kisebbségi nyelvekre történő lefordításával foglalkozik. A "ha egyébként másképp nem rendelkezik" kifejezés azokra az

esetekre utal, amikor a szöveg már létezik egy regionális vagy kisebbségi nyelven, mert azt már lefordították egy hasonló vagy megegyező nyelvre, amely egy másik Állam hivatalos nyelve.

10. Cikkely - Közigazgatási hatóságok és közszolgáltatások

100. E Cikkely célja a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők számára lehetővé tenni, hogy olyan körülmények között gyakorolják állampolgári jogaikat és tegyenek eleget polgári kötelezettségeiknek, amelyek tiszteletben tartják kifejezőmódjukat.

101. A rendelkezés főként arra szolgál, hogy javítsa a polgári hatóságok és a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók közötti kommunikációt. Igaz, hogy a társadalmi és kulturális körülmények úgy alakultak, hogy az emberek nagy többsége, akik e nyelveket beszélik, kettősnyelvűek és képesek a hivatalos nyelvet használni a polgári hatóságokkal való kommunikációra. Mindazonáltal a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának lehetővé tétele e hatóságok vonatkozásában alapvető fontosságú e nyelvek státusa és fejlődésük szempontjából, továbbá szubjektív okok miatt is. Világos, hogy ha egy nyelvet teljesen elzárnak a hatóságokkal való kapcsolatuktól, valójában ez a tagadását jelenti, mivel a nyelv a nyilvános kommunikáció eszköze és használata nem korlátozható

egyedül a személyi kapcsolatok körére. Továbbá, ha egy nyelv számára nem biztosított a hozzáférés a politikai, jogi és közigazgatási szférához, fokozatosan el fogja veszíteni minden terminológiai potenciálját e területeken, és "hátrányos helyzetű" nyelvvé fog válni, amely nem képes a közösségi élet minden aspektusának kifejezésére.

102. A 10. Cikkely a polgári hatóságok tevékenységi típusai alapján három kategóriát különböztet meg:

- az Állam közigazgatási hatóságainak cselekményei: más szóval a polgári hatóságok hagyományos cselekményei, különösen a hatalom nyilvános gyakorlásának formájában, az általános törvények alapján (1. bekezdés);
- a helyi vagy regionális hatóságok cselekményei, azaz az önkormányzati jogokkal rendelkező, általános, nem országos hatáskörű, területi hatóságok cselekményei (2. bekezdés);
- a közjog vagy a magán jog szerint közszolgáltatási tevékenységet folytató testületek cselekményei, amennyiben azok megmaradnak közhasznúnak: postai szolgáltatások, kórházak, áramszolgáltatás, közlekedés, stb. (3. bekezdés).

103. Az érintett hatóságok vagy testületek sajátosságainak megfelelő adaptációval minden egyes területen figyelembe vették a nyelvi viszonyok eltérő voltát. Egyes esetekben a regionális vagy kisebbségi nyelv jellege lehetővé teszi, hogy "félhivatalos" nyelvnek ismerjék el, s ilyenformán a saját területén a polgári hatóságok munkanyelvévé vagy a kommunikáció mindennapi eszközévé tegyék. (A hivatalos vagy a legszélesebb körben beszélt nyelv igénybevétele továbbra is megmarad a kapcsolatok normájának azon személyek vonatkozásában, akik nem beszélnek a regionális vagy kisebbségi nyelvet.) Alternatíva lehet, hogy az adott nyelvet az ilyen hatóságok legalább azok vonatkozásában használják, akik e nyelven fordulnak hozzájuk. Mindazonáltal ott, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvek objektív viszonyai miatt az ilyen megoldások nem praktikusak, minimális kötelezettségvállalások biztosítják az érintett nyelvet beszélők helyzetét: a regionális vagy kisebbségi nyelven legitímen lehet szóban vagy írásban beadvánnyal folyamodni, vagy dokumentumot benyújtani anélkül, hogy ezzel együttjárna az ugyanezen nyelven való válaszadás kötelezettsége.

104. A Feleknek az 1. és 3. bekezdésben vállalt kötelezettségeit a "racionálisan lehetséges mértékben" kifejezés minősíti. Ez a rendelkezés nem kívánja helyettesíteni a Felek számára a 2.2 és 3.1 Cikkelyben adott felhatalmazást, miszerint az egyes nyelvek vonatkozásában Charta III. részének bizonyos rendelkezéseit

kihagyhatják kötelezettségvállalásaik közül. Mindazontál törekszik arra, hogy figyelembe vegye azt a tényt, hogy a rendelkezések némelyikének pénzügyi, személyi vagy képzési szempontból számottevő következményei vannak. Bizonyos rendelkezések elfogadása egy adott nyelv vonatkozásában szükségszerűen együttjár felelősségvállalással a források biztosítására és a hatékonyságukat szolgáló közigazgatási intézkedések megtételére. Mindazonáltal elismeri, hogy lehetnek olyan körülmények, amikor a kérdéses rendelkezés teljeskörű és nem meghatározott alkalmazása nem, vagy még nem reális. A "racionálisan lehetséges mértékben" kifejezés megengedi a Feleknek, hogy a vonatkozó rendelkezések végrehajtása során maguk határozzák meg, hogy az egyes egyedi esetekben fennállnak-e ilyen körülmények.

105. A 2. bekezdés kifejezéseit, s különösen a Felek kötelezettségvállalását "lehetővé tenni és/vagy ösztönözni" úgy fogalmazták meg, hogy az tekintettel legyen a helyi és regionális autonómia elvére. Ez nem jelenti azt, hogy kisebb jelentőséget tulajdonítanak az itt lefektetett rendelkezések alkalmazásának, amelyek az állampolgárokhoz legközelebb álló polgári hatóságokat érinti. Még általánosabban fogalmazva, az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága tudatában volt annak, hogy a Charta bizonyos rendelkezéseinek végrehajtása a helyi vagy a regionális hatóságok

kompetenciájába tartozik, s az érintettek számára számottevő költségekkel járhat. A Feleknek biztosítani kell, hogy a Charta végrehajtása során tiszteletben tartsák a helyi autonómia elvét, mint ahogy az a Helyi Önkormányzat Európai Chartájában le lett fektetve, különös tekintettel annak 9. Cikkelye 1. bekezdésére, amely kimondja: "A helyi hatóságoknak joguk van, az országos gazdaságpolitika keretein belül, megfelelő saját pénzügyi forrásokhoz, amelyek felett, joghatóságuk keretein belül, szabadon rendelkezhetnek."

106. A 2 (a) bekezdés biztosítja a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a regionális vagy helyi hatóságok "keretein belül". A megfogalmazás azt szándékot jelzi, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvet lehet használni az érintett hatóság munkanyelveként; mindazonáltal ez nem jelenti azt, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv használható lenne a központi kormányzattal való kommunikációban.

11. Cikkely - Médiumok

107. Az az idő és terjedelem, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek a médiában a maguk számára biztosítani tudnak, létfontosságú megóvásuk számára. Napjainkban egyetlen nyelv sem képes befolyását megtartani a tömegkommunikáció új formáihoz való hozzáférés nélkül. Ezek

fejlődése világszerté, valamint a technológia fejlődése a kevésbé széles körben beszélt nyelvek kulturális befolyásának csökkenéséhez vezet. A jelentős médiumok, különösen a televízió számára általában a közönség nagysága a meghatározó tényező. A regionális vagy kisebbségi nyelvek ezzel szemben kis kulturális piacot jelentenek. A műsorszórási technológia fejlődése kínálta új lehetőségek ellenére igaz marad, hogy a médiumokhoz való hozzáféréshez szükségük van a köz támogatására. Mindazonáltal a médiumok olyan területet képeznek, ahol a közcélú beavatkozásnak korlátai vannak, és a szabályozás formájában való intézkedés nem nagyon hatékony. A polgári hatóságok e téren lényegében az ösztönzés és támogatás nyújtása útján tudnak cselekedni. Azért érdekében, hogy biztosítsák a regionális vagy kisebbségi nyelvek támogatása az ilyen ösztönzéseket és támogatásokat, a Charta felkéri az Államokat, hogy különböző szinteken tegyenek kötelezettségvállalásokat.

108. A Cikkelyben foglalt rendelkezések azoknak a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélőknek a javát szolgálják, akik az adott nyelv földrajzi területén belül vannak. Mindazonáltal az 1. bekezdés megfogalmazása, amely különbözik a más cikkelyekben alkalmazott szóhasználattól, különösen az audiovizuális médiumok különleges sajátosságait veszi figyelembe. Ilyenformában még ha a rendelkezéseket egy adott

terület vonatkozásában érvényesítik, a hatásuk azokon kívülre is kiterjedhet; másrészt nem szükséges, hogy az intézkedéseket a kérdéses területen belül érvényesítsék, feltéve, hogy abból az ott lakók is profitálnak.

109. Tudomásul veszi, hogy a különböző államokban a polgári hatóságok eltérő mértékű kontrollal rendelkeznek a médiumok felett. Ezen okból kifolyólag az 1. és a 3. bekezdésekben úgy szólnak, hogy a kötezettségeik mértékét az illetékességük, befolyásuk, vagy az e téren játszott legitim szerepük mértéke határozza meg. Továbbá aláhúzza, hogy minden egyes országban az Államnak a jogi keretek és feltételek létrehozásában játszott legitim szerepének keretén belül kell a cikkely célját elérni, s annak a médiumok autonómiájának elve szab határt.

110. A 11. Cikkely 1. bekezdése különbséget tesz a kötelezettségvállalások között, amelyeket a rádiózás, illetve a televíziózás terén javasolnak a regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekében, attól függően, hogy az utóbbit közszolgálati tevékenység formájában folytatják-e vagy sem. Az ilyen tevékenység, amelyet egy közcélú vagy magán műsorszóró szervezet valósíthat meg, programok széles körének biztosítását foglalja magában, belértve a kisebbségi ízlés és érdeklődés figyelembevételét. Ebben az összefüggésben az Állam kikötéseket tehet (például törvényben vagy a műsorszóróra vonatkozó

előírások meghatározásánál) a regionális vagy kisebbségi nyelvi programok sugárzását illetően. Az (a) albekezdés ezzel a helyzettel foglalkozik. Másrészt ott, ahol a műsorszórást tisztán magánszektorbeli funkciónak fogják fel, az állam nem tehet többet, minthogy azt "ösztönzi és/vagy elősegíti" ((b) és (c) albekezdések). Az írott sajtóra csak az utóbbi helyzet érvényes. Ahol releváns, a Felek által vállalt kötelezettségek magukban foglalják szükséges frekvenciák biztosítását azoknak, akik regionális vagy kisebbségi nyelven folytatnak műsorszórást.

111. Bármilyen csekély is lehet a szerepe a médiumok vonatkozásában, az állam általában legalább a kommunikáció szabadságának biztosításához fenntartja a maga számára az eszközöket, vagy e szabadságot akadályozó tényezők eltávolításához. Ebből az okból kifolyólag a 2. bekezdés nem tartalmazza ugyanazokat az rendelkezéseket a polgári hatóságok kompetenciájának mértékét illetően, amelyeket az 1. bekezdés. A vételi szabadság biztosítására vonatkozó kötelezettségvállalás nem csak a szomszédos országokból sugárzott programok vételének útjába szándékosan emelt akadályokra vonatkozik, hanem a passzív akadályozásra is, amely abból ered, hogy az illetékes hatóságok nem tesznek semmit az ilyen vétel érdekében.

112. Tekintettel arra, hogy egy szomszédos országból történő adásokra más törvényi feltételek vonatkozhatnak, mint az érintett Fél saját területén készült műsorokra, a bekezdés harmadik mondata egy biztosítékot iktat be, amelyet az Emberi Jogok Európai Egyezményének a szólásszabadságra vonatkozó, 10.2 Cikkelyével azonos kifejezésekkel fogalmazzak meg. Ugyanakkor a televíziózás kapcsán rá kell mutatni arra, hogy azon Államok vonatkozásában, amelyek részesei Határokon Keresztüli Televíziózásról szóló Európai Egyezménynek, azokat a körülményeket és feltételeket, amelyek mellett a Charta 11.2 Cikkelyében biztosított szabadságjogokat korlátozni lehet, ez előbbi Egyezmény határozza meg, különös tekintettel arra az elvre, hogy nem korlátozható a programot szolgáltatók területén a műsor újrásugárzása, amennyiben az összhangban van a Határokon Keresztül Televíziózásról szóló Egyezmény kikötéseivel. Továbbá, e bekezdés rendelkezései nem érintik a szerzői jog tiszteletben tartásának szükségességét.

113. A 11.3 Cikkely a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók érdekeinek képviseléről rendelkezik a médiumok pluralizmusát biztosító testületekben. A legtöbb európai államban léteznek ilyen struktúrák. A "vagy figyelembe venni" szavakat a várható nehézségek áthidalására toldották be, amelyek annak meghatározása kapcsán merülhetnek fel, hogy egy nyelv használóinak kik a képviselői. Mindazonáltal az

Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága elegendőnek vélte, hogy a nyelvi csoportok a népesség más kategóriáival azonos feltételek mellett kapjanak képviseletet. Ezt például megoldandó azokon regionális vagy kisebbségi nyelveket képviselő testületeken keresztül, amelyekről a Charta 7.4 Cikkelye rendelkezik. . .

12. Cikkely - Kulturális tevékenység és létesítmények

114. E területen, akárcsak a 11. Cikkely esetében, az államokat felkérjük, hogy olyan mértékben kötelezzék el magukat, amilyen illetékességgel, felhatalmazással és legitim szereppel a polgári hatóságok rendelkeznek, hogy képesek legyenek hatékony intézkedések megtételére. Mindazonáltal mivel a polgári hatóságok kétségtelenül befolyással rendelkeznek afelett, hogy a kulturális létesítményeket milyen feltételek mellett lehessen igénybe venni, a Charta felkéri őket, legyenek azon, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek megfelelő helyt kapjanak az ilyen létesítmények működésében.

115. Az 1. bekezdés (a) pontja általánosságban felhívja az Államokat, hogy ösztönözzék a regionális vagy kisebbségi nyelvekre tipikusan jellemző kulturális kifejezőmódokkal kapcsolatos kezdeményezéseket. E támogatás eszközei azok, amelyeket általában a kulturális promóciós célokra szoktak

igénybe venni. Az "alkotásokhoz való hozzáférés különböző eszközei" kifejezés - a kulturális tevékenység jellegétől függően - kiadást, előállítás, bemutatást, terjesztést, továbbítást, stb. jelent.

116. A regionális vagy kisebbségi nyelvek, beszélőinek a népességhez viszonyított korlátozott száma folytán, nem rendelkeznek olyan kulturális termelékenységgel, mint a szélesebb körben beszélt nyelvek. Használatuk előmozdítása érdekében, valamint avégett, hogy e nyelveket beszélők is hozzáférjenek egy hatalmas kulturális örökséghez, szükséges lehet a fordításokhoz, szinkronizáláshoz, utó-szinkronizáláshoz és feliratozáshoz folyamodni 1. (c) bekezdés. A kulturális akadályok elhárítása azonban kétirányú folyamatot tételez fel. Éppen ezért a regionális vagy kisebbségi nyelvek életképessége és statusa szempontjából lényeges, hogy a rajtuk született fontos művek szélesebb körben is ismertek legyenek. Az 1. (b) bekezdés ezt a célt szolgálja.

117. Az Államokat felkérjük a kulturális intézmények működése vonatkozásában, más szóval azon testületek működését illetően, amelyek a különböző formában megnyilvánuló kulturális tevékenységek támogatását vállalják, legyenek azon, hogy ezek az intézmények megfelelően nagy fontosságot tulajdonítsanak programjaikban a regionális vagy kisebbségi nyelvek

ismeretének és használatának, valamint a hozzájuk tartozó kultúrának (12.1 Cikkely (d)-től (f)-ig). A Charta magától értetődően nem határozhatja meg, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket miként építsék be ezen intézmények tevékenységébe. Egyszerűen a számukra biztosítandó "megfelelő tekintetbevételről" beszél. Az államok szerepe e téren általában az útmutatás és a felügyelet; nem kérik fel őket, hogy e célkitűzést maguk tovább bővítsék, csupán arra, hogy "biztosítsák" az arra való törekvést.

118. A Charta szintén rendelkezik arról, hogy minden regionális vagy kisebbségi nyelv számára hozzanak létre egy testületet, amely felelős az adott nyelven készült művek gyűjtéséért, másolatban való megőrzéséért és terjesztéséért (12.1 (g) Cikkely). Tekintettel a gyenge pozícióra, amelyben sok regionális vagy kisebbségi nyelv találja magát, szükségesnek tartja, hogy ezt a fajta munkát szisztematikusan végezzék, megszervezése módszerének eldöntését pedig az egyes államokra bízza. E bekezdés (g) végrehajtásához szükségessé válhat, hogy egyes államok hozzáigazítsák a jogi letétre és a levéltárakra vonatkozó szabályaikat, hogy az elképzelt testületek részt vehessenek a regionális vagy kisebbségi nyelven készült művek megőrzésében.

119. A 12.1 Cikkely alkalmazása arra a területre vonatkozik, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használják, habár

elismeri, hogy a gyakorlatban számos rendelkezésének azon a területen kívül is ható következményei vannak. Mindazonáltal figyelemmel a kulturális promóció sajátossága, valamint az igényre, amely azokon a területeken kívül mutatkozik, ahol a nyelveket hagyományosan használták (különösen a belső migráció következményeként), a 12.2.Cikkely a 8.2 Cikkelynek megfelelő rendelkezéseket tartalmaz.

120. Minden ország törekszik saját nemzeti kultúrájának külföldi promóciójára. Annak érdekében, hogy e kultúráról teljes és hű képet adjon, az ilyen promóció nem szabad, hogy figyelmen kívül hagyja a regionális vagy kisebbségi nyelveket és kultúrákat. Ez a kötelezettségvállalás, amelyet a 12.3 Cikkely tartalmaz, a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a Charta II. része 7.1 (a) Cikkelyében megfogalmazott elismerése elvének egyfajta alkalmazását jelenti.

13. Cikkely - Gazdasági és társadalmi élet

121. Az Európa Tanács országaira jellemző gazdasági és társadalmi rendszerekben, a polgári hatóságok beavatkozása a gazdasági és társadalmi életbe többnyire a törvények és szabályok kihirdetésére korlátozódik. Ilyen körülmények között a hatóságoknak korlátozottak a cselekvési lehetőségei, hogy azon legyenek, e szektorokban a regionális vagy kisebbségi nyelvek

kellő figyelmet kapjanak. Mindazonáltal a Charta tartalmaz bizonyos számú rendelkezést e téren. Egyrészt arra törekszik, hogy kiküszöbölje a gazdasági és társadalmi életben az ilyen nyelvek használatát tiltó, vagy attól eltántorító intézkedéseket, másrészt számos pozitív lépésre tesz javaslatot.

122. A 13.1 bekezdés rendelkezései a meg nem különböztetés elvének gyakorlati alkalmazását jelentik. Ez az, amiért azt a szerződő államok egész területén szándékoztak alkalmazni, s nem csak azokon a területeken, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják.

123. A Charta 13.2 Cikkelye konkrét intézkedéseket sorol fel a regionális vagy kisebbségi nyelvek támogatására e területen. Gyakorlati okok miatt ezek csak arra földrajzi területre korlátozódnak, ahol ezeket a nyelveket használják. A "racionálisan lehetséges mértékben" kifejezés kapcsán a fenti 10. Cikkely hivatkozásainál található magyarázatok a mérvadók (vesd össze a 104. ponttal). Végezetül a Felek kötelezettségvállalásai csak olyan méretékűek, amilyen kompetenciával a polgári hatóságok rendelkeznek, e kitétel azonban csak a (c) albekezdésre vonatkozik.

14 Cikkely - Határokon keresztüli csere

124. Ez a cikkely kiterjeszti és továbbfejleszti a 7.1 (i) Cikkelyben kifejtett elgondolást, ezért a vonatkozó magyarázatok ott találhatóak (69-70 pontok).

125. A különböző államok határos területei között számos szférában fejlődik határokon keresztüli együttműködés. Megjegyzendő, hogy bizonyos esetekben az ilyen helyzetet a területi egység szempontjából problémaként is fel lehet fogni. Mindazonáltal most, amikor az európai államok egymáshoz közelednek, ez az érintett államok számára inkább lehetőséget kínál arra, hogy a "kulturális tényező" révén elmélyítsék a kölcsönös megértést egymás iránt. Az Európa Tanács kidolgozott egy Megállapodás Vázlatot a helyi és regionális szintű, határokon keresztüli együttműködésről. Miközben kívánatos, hogy az ilyen együttműködés általában fejlődjön, a (b) bekezdés aláhúzza, hogy erre különös tekintettel ott van szükség, ahol a határ mindkét oldalán egy és ugyanazon regionális nyelvet beszélnek.

126. Az elképzelt együttműködés olyanokra is kiterjed, mint a testvériskolák, tanárcserék, egymás diplomáinak és a végzettség kölcsönös elismerése, kulturális tevékenységek közös szervezése, kulturális értékek terjesztése (könyvek, filmek, kiállítások, stb.,)

és a kultúra hordozóinak határokon keresztüli tevékenysége (színházi társulatok, előadók, stb.). Bizonyos körülmények között, ez szintén elfogadható (és kevésbé költséges) eszköze lehet a Charta más cikkelyeinél vállalt kötelezettségek teljesítésének: például a felsőoktatási létesítmények biztosítására vonatkozó, a 8. Cikkely 1 (e) pontjában lefektetett rendelkezés vonatkozásában kétoldalú megállapodás keretében meg lehet oldani, hogy az érintett hallgatók a szomszédos ország megfelelő intézményét látogathassák.

IV. RÉSZ: A CHARTA ALKALMAZÁSA

(15.-17. Cikkely)

127. A célból, hogy a végrehajtását az Európa Tanács, a tagállamok és a közvélemény figyelemmel kísérhesse, a Charta olyan rendszert választott, amelyben a Szerződő Felek rendszeresen jelentést tesznek, hogy milyen lépéseket tettek a rendelkezések megvalósítása érdekében. A jelentések három évenként esedékesek; mindazonáltal az első jelentést, amelynek célja a regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzetének leírása abban az időben, amikor a Charta az érintett Állam vonatkozásában hatályba lépett, ezt az időpontot követő egy éven belül kell benyújtani.

128. Abból célból, hogy biztosítsák a Charta végrehajtása megfigyelési rendszerének hatékony működését, a Charta egy szakértői bizottság felállításáról rendelkezik Szerződő Felek által benyújtott jelentések vizsgálatára. Szintén lehetséges lesz, hogy a szakértői bizottságot megkeressék olyan testületek vagy szövetségek, amelyek további információkat, sajátos helyzetek leírását kívánják adni a Charta végrehajtásával kapcsolatban, különösen a III. rész vonatkozásában (16.2 Cikkely). Csak a valamelyik Szerződő Államban jogszerűen alakult testület fordulhat majd a szakértői bizottsághoz azon ügyekben, amely az

adott a Felet érinti. A szabály célja megakadályozni, hogy olyan csoport, amelynek központja nem a Charta alkalmazása kapcsán érintett Fél területén van, arra használja a megfigyelési rendszert, hogy vizályt szítson a Felek között.

129. Szükséges hangsúlyozni, hogy ez nem egy kvázi-bírószági panaszjelzés. A szakértői bizottságnak csupán az a dolga, hogy figyelemmel kíséresse a Charta végrehajtását és információkat fogadjon el el célból. A 16. Cikkelyben hivatkozott testületek nem kérhetik fel arra, hogy úgy lépjen fel, mint egy többé-kevésbé bírói fellebbviteli szervezet.

130. A Szakértői bizottság ellenőrizhet az érintett államok által benyújtott bármilyen információt és azokat fel kell szólítania további magyarázatok vagy információk szolgáltatására a vizsgálat lefolytatásához. Az eredményeket - az érintett állam megjegyzéseivel egyetemben - a szakértők jelentésének benyújtásakor a Miniszteri Bizottsághoz továbbítják. Bár úgy tűnhet, hogy a nyilvánosság érdekében e jelentéseket automatikusan publikálni kellene, azonban úgy érezték, mivel az tartalmazhat javaslatokat ajánlásokra, amelyeket a Miniszteri Bizottság egyes, vagy több ország vonatkozásában esetleg megtesz, a Miniszteri Bizottságra bízták annak esetenkénti elbírálását, hogy a jelentéseket milyen mértékben hozza nyilvánosságra.

131. A szakértői bizottság tagjainak száma meg fog egyezni a Charta részeseinek számával. Tagjai olyan személyek kell hogy legyenek, akik a regionális vagy kisebbségi nyelvek területén elismert tekintélyek. Ezzel egyidejűleg, hangsúlyt helyezve "legmagasabb fokú függetlenség" valójában személyes jellemvonására, a Charta világossá teszi, hogy a bizottságba jelölt személyek, feladatuk ellátása közben, teljesen függetlenül kell hogy cselekedhessenek, és nem kaphatnak utasításokat az érintett kormányoktól.

132. A szakértői bizottságnak, mint a Charta alkalmazásának megfigyelésére szolgáló szervezet működése lehetővé teszi objektív információk gyűjtését a regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzetéről, miközben teljes mértékben tiszteletben tartják az államok sajátos felelősségét.

V. RÉSZ: ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

133. A 18.-23. Cikkelyben foglalt záró rendelkezéseknél az Európa Tanácson belül kötött egyezmények és megállapodások záró klauzuláit vették alapul.

134. Olyan határozat születet, hogy nem szerepeltetnek területi záradékot a záró rendelkezések között, ezzel lehetővé téve, hogy az államok kivonhassák területük egy részét a Charta hatálya alól. Ez azért van így, mert a jelen Chartának már egy belső jellegzetessége, hogy elsősorban különböző területekkel foglalkozik, nevezetesen azokkal, ahol regionális vagy kisebbségi nyelveket használnak; továbbá a 3.1 Cikkely alapján a Szerződő Államoknak már jogukban áll meghatározni, hogy részletes kötelezettségvállalásaikat mely regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában alkalmazzák.

135. A 21. Cikkely alapján a Feleknek csak a 7. Cikkely 2-től 5-ig terjedő bekezdéseinek vonatkozásában van joguk fenntartással élni. Az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Szakértői Ad Hoc Bizottsága úgy vélte, nem szabad, hogy a szerződő államoknak lehetőségük legyen fenntartással élni a 7.1 Cikkellyel kapcsolatban, mivel ez a bekezdés tartalmazza célkitűzéseket és az elveket. Ami a III. részt illeti, arra az

álláspontra helyezkedtek, hogy nem lenne helyénvaló fenntartásokat megengedni a szöveghez, amely a kötelezettségvállalásaikat illetően a Feleknek már amúgyis nagymértékű választási szabadságot enged meg.

136. Tekintettel annak fontosságára, amelyet a Charta tárgya sok állam számára jelent, amelyek nem, vagy még nem tagjai az Európa Tanácsnak, olyan döntés született, hogy a Chartának nyitott megállapodásnak kell lennie, amelyhez nem-tagországokat is meg lehet hívni a csatlakozásra (20. Cikkely).

